

Beribis lietuvių kalbos pasaulis skaitmeninių išteklių sistemoje „E. kalba“

Jurgita JAROSLAVIENĖ, Rita MILIŪNAITĖ

[Lietuvių kalbos institutas](#)

EKALBA

Pasakojimą apie lietuvių kalbos skaitmeninius išteklius ir jų naudą norime pradėti gera žinia, kad 2020 m. spalio 13 d. Lietuvos Respublikos Seimas sutartinai patvirtino lietuvių kalbai ir jos ateičiai svarbų dokumentą – Lietuvių kalbos plėtros skaitmeninėje terpėje ir kalbos technologijų pažangos 2021-2027 metų [gaires](#). Jas parengė [Valstybinės lietuvių kalbos komisijos](#) sudaryta darbo grupė, kurioje dirbo ir šio straipsnio autorės.

Lietuvių kalba, kaip ir daugelis kitų informacinės pasaulio bendruomenės vartojamų kalbų, skaitmeninėje terpėje gyvuoja jau ne pirmą dešimtmetį. Dar prieš keletą metų Lietuva galėjo didžiuotis greičiausiu internetu ryšiu pasaulyje, dabar ir toliau sėkmingai plėtoja informacines technologijas. Jos vis plačiau diegiamos įvairiose veiklos srityse, tokiose kaip valstybės administravimas ir teismai, krašto apsauga, elektroninė bankininkystė, sveikatos apsauga, švietimas, mokslas, kultūra ir jos paveldo saugojimas, energetika, verslas, viešasis transportas, gamtosauga, žiniasklaida ir kt. Koronaviruso pandemijos metu ypač

išryškėjo nuotolinio mokymo ir skaitmeninio jo turinio svarba.

Kur šuoluoja kalbos technologijos?

Pastarieji keletas metų rodo, kad pasaulis pereina į kokybiškai naują informacinių technologijų kūrimo etapą, pagrįstą dirbtiniu intelektu ir didžiųjų duomenų analize. Vis daugiau kalbama apie daiktų internetą, o išmanieji įrenginiai vis labiau skverbiasi į mūsų gyvenimą ir ima pakeisti rankų darbą.

Svarbi dirbtinio intelekto technologijų dalis yra kalbos technologijos, nes dauguma informacijos, kurią dirbtiniam intelektui reikia apdoroti, perteikiama kalbos ženklais. Kad kompiuteriai gebėtų analizuoti sakinę ir rašytinę kalbą ir tai naudoti įvairioms paslaugoms (pavyzdžiui, mašininiam vertimui, kompiuterinių įrenginių valdymui balsu ir pan.), jiems pirmiausia reikia didelių skaitmeninių kalbos duomenų sandėpų. Lietuvių kalba ir čia neturi atsilikti nuo pasaulyje nuolat tobulinamų kalbos technologijų.

Minėtos Gairės turi padėti užtikrinti visavertį lietuvių kalbos vartojimą skaitmeninėje terpėje, įtvirtinti ir palaikyti lietuvių kalbos statusą informacinėje visuomenėje. Tam reikia gausinti skaitmeninius kalbos išteklius – tekstynus ir garsynus, plėtoti kalbos technologijas ir jų pagrindu kurti viešąsias paslaugas, kad nė viena visuomenės grupė ar regionas nejaustų skaitmeninės atskirties, o kitakalbiai galėtų lengviau integruotis į Lietuvos visuomenę. Kalbos technologijos turi padėti stiprinti Lietuvos visuomenės ir išeivijos ryšius, mažinti ir lietuviškai kalbančios bendruomenės atskirtį globalioje žinių visuomenėje.

Kas yra „E. kalba“?

Ne vienas žmogus iš savo patirties patvirtintų, kad tikrąją gimtosios kalbos vertę galima pajusti tik pagyvenus kitų kalbų apsuptyje. Kai savosios kalbės ribos susitraukia ir ji paprastai gyvuoja tik nedideliame artimųjų ar tautiečių bendruomenės būrelyje, tada išryškėja šios kalbos savumas, lengvumas, malonus skambėjimas, apima jos ilgesys. Tai ir yra gimtosios kalbos jausmas.

Kaip šį jausmą išsaugoti, kaip neprarasti gimtosios kalbos įgūdžių globalizacijos sąlygomis? Kaip paskatinti vaikus, kad išeivijoje jie greta pagrindinės kalbos norėtų mokytis ir tos, kuri prigimtinė jų tėvams?

Lietuvių kalbos institute baigiama kurti internetinė nemokama skaitmeninių

kalbos išteklių sistema „E. kalba“ (šiuo metu prieinama [bandomoji „E. kalbos“ sistemos versija](#), žr. 1 pav.). Tai atnaujinta ir gerokai naujais ištekliais bei paslaugomis papildyta buvusi lietuvių kalbos išteklių sistema [LKIIS](#). Šie ištekliai svarbūs ir kalbos technologijoms plėtoti, ir kasdienėms lietuvių kalbos vartotojų reikmėms.

Ko iš šios išteklių sistemos gali tikėtis jos svetainės lankytojai?

- Išsamios informacijos – daugybės įvairių lietuvių kalbos duomenų vienoje vietoje;
- patikimumo – tai Lietuvių kalbos instituto mokslininkų su partneriais iš Vilniaus universiteto ir Lietuvių kalbos ir literatūros instituto sukurtas ir nuolat atnaujinamas kalbos išteklių lobynas;
- patogumo – vieno langelio principu galima gauti išsamią informaciją apie norimą žodį ar posakį iš įvairių šaltinių;
- naujovių – modernių kalbos paslaugų, skirtų vertėjams, redaktoriams, žiniasklaidininkams, įvairių tekstų kūrėjams, mokytojams ir dėstytojams, mokiniams ir studentams, verslui, taip pat kalbos ir kitų sričių mokslininkams, kalbos technologijų ir skaitmeninių paslaugų kūrėjams, o visiems, kurie nori tobulinti lietuvių kalbos įgūdžius, – kalbos žaidimų.

„E. kalbos“ išteklių sistema sudaryta iš trijų stambių dalių: „E. žodynai“, „E. kartotekos ir duomenų bazės“ ir „E. paslaugos“.

Apie visa tai – plačiau.

The screenshot shows the 'E. kalba' website interface. At the top left is the 'KALBA' logo. To the right are navigation links: 'Apie', 'Naujienos', 'Pagalba', 'Nuorodos', 'Palemonas', and 'Prisijungti'. Below the logo is a search bar with the text 'Paieška' and a magnifying glass icon. To the right of the search bar are icons for 'Rinktis išteklius' and 'Ieškoti žemėlapyje'. A blue banner below the search bar contains the text: 'Dėmesio! Vyksta Lietuvių kalbos išteklių informacinės sistemos „E. kalba“ plėtros darbai. Galimi veikimo sutrikimai. Kai kurie duomenys įkelti tik testavimo tikslais.' The main content area is divided into three columns:

- E. žodynai** (Yellow header):
 - Vienakalbiai žodynai: Bendrinės lietuvių kalbos žodynas, Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, Lietuvių kalbos žodynas, Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas, Sinonimų žodynas, Antonimų žodynas, Frazeologijos žodynas, Palyginimų žodynas, Sisteminis lietuvių kalbos žodynas.
 - Dvikalbiai žodynai: Lietuvių-anglų kalbų žodynas, Anglų-lietuvių kalbų žodynas, Lietuvių-latvių kalbų žodynas, Latvių-lietuvių kalbų žodynas, Lietuvių-lenkų kalbų žodynas, Lenkų-lietuvių kalbų žodynas, Lietuvių-vokiečių kalbų žodynas, Vokiečių-lietuvių kalbų žodynas, Lotynų-lietuvių kalbų žodynas, Senosios graikų-lietuvių kalbų žodynas.
- E. kartotekos ir duomenų bazės** (Green header):
 - Žodinių kartotekos: „Lietuvių kalbos žodyno“ Pagrindinė kartoteka, „Lietuvių kalbos žodyno“ Papildymų kartoteka, „Lietuvių kalbos žodyno“ Tarmių kartoteka.
 - Tautosakos paveldo kartotekos: Pokario partizanų dainų kartoteka, Mįslių kartoteka, Liaudies tikėjimų kartoteka.
 - Duomenų bazės: Lietuvos vietovardžių geoinformacinė duomenų bazė, Istorinių vietovardžių duomenų bazė, Pavardžių duomenų bazė, Tarmių archyvas.
- E. paslaugos** (Red header):
 - Žodžių tinklai: Paieška žodžių prasmių tinkle, E. sąvokos.
 - E. rinkodara: E. pavadinimas, Naudotojų užklausų analizė, Nuomonių analizė.
 - E. patarimai: Žodžių darybos vedlys, Kalbos patarimai.
 - E. mokymai ir kalbos žaidimai: Nuotolinis lietuvių kalbos mokymas, Mokomieji kalbos žaidimai.

At the bottom right of the page, there is a logo for 'Kultūra Lietuva 2014-2020'.

1 pav. Skaitmeninių išteklių sistemos „E. kalba“ bandomoji versija: pradžios puslapis

Žodynai

Ši „E. kalbos“ dalis apima 9-is vienakalbius ir 10 dvikalbių žodynų. Prie LKIIS sistemoje jau buvusių vienakalbių žodynų („Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“, sinonimų, antonimų, frazeologijos, palyginimų ir sisteminio lietuvių kalbos žodyno) pridėti dar 3 itin svarbūs žodynai, kuriuos iki šiol internete buvo galima rasti tik atskirose svetainėse:

1) norminamasis „[Bendrinės lietuvių kalbos žodynas](#)“ – jame profesionaliai aprašoma dabartinė bendrinės lietuvių kalbos leksika; žodynas dar nėra baigtas, bet jis dalimis nuolat skelbiamas internete ir papildomas, o prieš tai svarstomas

Valstybinėje lietuvių kalbos komisijoje;

2) didysis „[Lietuvių kalbos žodynas](#)“ – šimtmetį kelių kalbininkų kartu rašytas 20-ies tomų lietuvių kalbos lobynas, į kurį sudėta leksika iš daugiau kaip 1000 sakininių ir rašytinių šaltinių – nuo pirmųjų lietuviškų raštų iki 20 a. pabaigos, iš tautosakos, tarmių, grožinės bei mokslinės literatūros, periodinės spaudos;

3) naujausius lietuvių kalbos leksikos pokyčius atspindintis [Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas](#), kuris nuolat atnaujinamas renkant informaciją iš interneto žiniasklaidos, socialinių tinklų, lietuvių ir verstinės grožinės literatūros bei kitų šaltinių, taip pat sulaukia daug lankytojų siūlymų įtraukti į duomenyną jų aptiktų naujų žodžių.

Dvikalbiai žodynai ypač reikalingi vertėjams, taip pat visiems, kurie mokosi kalbų. „E. kalbos“ išteklių sistemoje galima naudotis lietuvių–anglų ir anglų–lietuvių, lietuvių–latvių ir latvių–lietuvių, lietuvių–lenkų ir lenkų–lietuvių, lietuvių–vokiečių ir vokiečių–lietuvių, taip pat lotynų–lietuvių ir senosios graikų–lietuvių kalbų žodynais.

Taigi žodynų dalyje pagal įvairius poreikius galima rasti išsamios informacijos apie lietuvių kalbos žodžių, posakių vartojimą, jų atitikmenis kitose kalbose, taip pat kitų minėtų kalbų atitikmenis lietuvių kalboje.

Kartotekos ir kitos duomenų sankaupos

Turbūt esate girdėję, kad minėtas 20-ies tomų „Lietuvių kalbos žodynas“ (LKŽ) parašytas remiantis didžiule – apie 4,5 milijono kortelių turinčia kartoteka. Ją 1902 m. pradėjo kaupti šio žodyno pradininkas kalbininkas Kazimieras Būga, ir per šimtą metų ją rinko ne tik kalbininkai, bet ir mokytojai, kraštotyrininkai, įvairūs kiti talkininkai. Dėl tokios apimties ne viskas galėjo patekti į popierinį žodyną, tačiau ranka įvairiomis rašysenomis išmarginti lapeliai yra neįkainojamas mūsų tautos turtas. Jis ne tik atskleidžia lietuvių kalbos grožį ir turtingumą, bet ir liudija žmonių darbštumą, atsidavimą autentiškų kalbos faktų išsaugojimui. Kartoteka dar tik skenuojama, bet dalį duomenų jau galima pamatyti skaitmeninėje „E. kalbos“ išteklių sistemoje. Duomenys renkami ir toliau, tam skirtos dvi kitos – LKŽ papildymų ir tarmių kartotekos.

Tiems, kurie domisi istorija ir lietuvių kalbos paveldu, turėtų būti įdomios trys tautosakos paveldo kartotekos: Partizanų dainų kartoteka, Mįslių kartoteka ir

Liaudies tikėjimų kartoteka, kurios suskaitmenintos iš Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto fondų.

Duomenų bazių skyriuje rasite prieigas prie keturių skaitmeninių išteklių. Neabejotinai bus įdomu paieškoti savo ar giminių pavardės bei sužinoti apie jų kilmę Pavardžių duomenų bazėje (žr. 2 pav.).

PĀBRĒŽA	Išskleisti
Paplitimas:	Klaipėda (1) (of.)
Paplitimas:	Plungė (2)
Paplitimas:	Seda (1)
Paplitimas:	Salantai (3)
Paplitimas:	Telšiai (1)
Kilmė:	Plg. <i>Pabrėža, Pābrieža, Pābriežas</i> (žr.). Iš liet. <i>pābrēža</i> „toks vaistinis augalas“ (LKŽ IX 20).
Nuorodos:	PABRĒŽA , PĀBRIEŽA , PĀBRIEŽAS , PĀBRĒŽA

2 pav. Duomenys apie pavardę *Pabrėža* skaitmeninių išteklių sistemoje „E. kalba“

Daug informacijos apie Lietuvos vietų vardus kaupiama Lietuvos vietovardžių geoinformacinėje duomenų bazėje, ji nuolat pildoma.

Istorijos tyrėjams pravarti Istorinių vietovardžių duomenų bazė, kurioje galima sužinoti, kaip per laiką keitėsi kurios nors vietovės pavadinimai, užrašyti iš įvairių istorijos šaltinių.

Paieška „E. kalbos“ išteklių sistemoje

Paieška visuose žodynuose ir kartotekose bei duomenų bazėse veikia vieno langelio principu, t. y. norimo žodžio ar frazės galima ieškoti visuose žodynuose iškart. Tarkim, paieškos langelyje surinkę žodį „vasara“, gausime 174 paieškos rezultatus iš 22 išteklių, surinkę žodį „namai“, gausime 627 paieškos rezultatus iš 24 išteklių, surinkę „gerai“, gausime 889 rezultatus iš 19 šaltinių, o surinkę „eiti“ – net 6602 paieškos rezultatus iš daugiau nei 20 šaltinių (plg. 3 ir 4 pav.). Kai „E. kalbos“ sistema bus baigta kurti (planuojama baigti 2021 m. pavasarį), rezultatų su minėtais žodžiais, ko gero, rasime ir dar daugiau, nes atsiras galimybė ieškoti

ir kituose – šiuo metu kuriamuose –ištekliuose, pavyzdžiui, elektroniniuose kalbos patarimuose.

The screenshot shows the KALBA website search interface. The search bar contains the word "vasara". The page displays search results for "vasara" across various dictionaries. On the left, a sidebar lists sources where the word was found, including "Lietuvių-vokiečių kalbų žodynas (1)", "Vokiečių-lietuvių kalbų žodynas (3)", "Lotynų-lietuvių kalbų žodynas (2)", "Senosios graikų-lietuvių kalbų žodynas (4)", "Tarmių archyvas (3)", "Mįslių kartoteka (14)", "Liaudies tikėjimų kartoteka (56)", and "Pokario partizanų dainų kartoteka (4)". The main results pane shows "Paiskos rezultatai: 1-50 iš 174". The results list includes "vasara" from the "Bendrinės lietuvių kalbos žodynas", "vasara" from the "Dabartinės lietuvių kalbos žodynas", "vasara" from the "Lietuvių kalbos žodynas", "vasara" from the "Antonimų žodynas", and "[vasara] bobų vasara" from the "Frazeologijos žodynas". A pagination control at the bottom shows "Rodyti 50", "Pereiti | 1 iš 4", and navigation arrows.

3 pav. Žodžio „vasara“ paieškos rezultatų fragmentas

The screenshot shows the KALBA website search interface for the word "eiti". The search bar contains "eiti". The page displays search results for "eiti" across various dictionaries. On the left, a sidebar lists sources where the word was found, including "Visi ištekliai", "Bendrinės lietuvių kalbos žodynas (1)", "Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (1)", "Lietuvių kalbos žodynas (2)", "Sinonimų žodynas (17)", "Antonimų žodynas (6)", "Frazeologijos žodynas (268)", and "„Lietuvių kalbos žodyno“ Papildymų kartoteka (5347)". The main results pane shows "Paiskos rezultatai: 1-100 iš 6602". The results list includes "eiti" from the "Bendrinės lietuvių kalbos žodynas", "eiti, eėjėjas, eėjimas" from the "Dabartinės lietuvių kalbos žodynas", "eiti" from the "Lietuvių kalbos žodynas", "galyn" from the "Lietuvių kalbos žodynas", and "galvomis eiti" from the "Sinonimų žodynas". A pagination control at the bottom shows "Rodyti 100" (with a dropdown menu open showing options 10, 20, 30, 50, 100), "Pereiti | 1 iš 67", and navigation arrows.

4 pav. Žodžio „eiti“ paieškos rezultatų fragmentas

Toliau iš gautų sąrašų galima rinktis arba rūpimą išteklių, arba konkretų paieškos rezultatą, kurį, beje, galima dar ir parsisiųsti pasirinktu formatu arba pasidalyti feisbuke (plg. 5 pav.). Ieškant rūpimų duomenų, verta pasinaudoti pagalba (žr. apibrauktą klaustuką 5 paveiksle), kur paaiškinta, kaip ieškoti žodžių ar frazių naudojant žvaigždutę (*) ir klaustuką (?). Pavyzdžiui, vienas ar daugiau klaustukų pravers, kai nežinome, kokia to ar tų klaustukų vietoje gali būti raidė arba kai savo klaviatūroje neturime lietuviškų raidžių su diakritikais ą, ę, į, ų, ū, è, č, š, ž.

Tarkim, įrašę su klaustukais „a?i?“, gausime rezultatų su žodžiais „ačiū, akis, ašis, apie...“; įrašę „sl??ti“, gausime rezultatų su žodžiais „slėgti, slėpti, slysti, slopti, slūgti...“; įrašę „??uolas“, gausime „ąžuolas“, o įrašę „?uolas“ – „suolas, kuolas, buolas, duolas, muolas...“ ir t. t. Kaip matome, kiekvienas klaustukas atitinka po vieną raidę.

Žvaigždutė pravers ieškant daugiau įvairių įvesto žodžio ar fragmento variantų. Tarkim, į paieškos langelį su žvaigždute įrašę „ači*“, gausime rezultatų su žodžiais „ačiū, ačiavimas, ačiulis, ačiuotė, ačiuotojas, ačiuotuvės...“; į paiešką įrašę „*iena“, gausime rezultatų sąrašą su žodžiais „iena, bulviena, burokiena, diena, dobiliena, elniena, ériena, grybiena, grikiena, higiena, jautiena, kalakutiena, laikraštiena, ląsteliena, laukiniena, naujiena, siena...“; įrašę „šalt*is“, gausime „šaltis, šaltadienis, šaltalankis, šaltėsis, šaltinis, šaltkrepšis, šaltmetis...“.

Labai patogiu, kad vieno langelio principu rezultatų galima ieškoti viename, visuose arba keliuose pasirinktuose ištekliuose.

KALBA eiti Rinktis išteklius Ieškoti žemėlapyje

Paieška > Paieškos rezultatai

Rasta ištekliuose:	Paieškos rezultatai: 1-100 iš 6602
Visi ištekliai	eiti Bendrinės lietuvių kalbos žodynas
Bendrinės lietuvių kalbos žodynas (1)	eiti, eįjėjis, eįjimas Dabartinės lietuvių kalbos žodynas
Dabartinės lietuvių kalbos žodynas (1)	eiti Lietuvių kalbos žodynas
Lietuvių kalbos žodynas (2)	galyn Lietuvių kalbos žodynas
Sinonimų žodynas (17)	galvomis eiti Sinonimų žodynas
Antonimų žodynas (6)	kėlais eiti Sinonimų žodynas
Frazeologijos žodynas (268)	laukais eiti Sinonimų žodynas
„Lietuvių kalbos žodyno“ Papildymų kartoteka (5347)	pedomis eiti Sinonimų žodynas
„Lietuvių kalbos žodyno“ Tarmių kartoteka (3)	sienomis eiti Sinonimų žodynas
„Lietuvių kalbos žodyno“ Pagrindinė kartoteka (2)	tvoromis eiti Sinonimų žodynas
Lietuvių-anglų kalbų žodynas (50)	iš galvos eiti Sinonimų žodynas
Anglų-lietuvių kalbų žodynas (69)	iš kelio eiti Sinonimų žodynas
Lietuvių-latvių kalbų žodynas (85)	iš rikiuotės eiti Sinonimų žodynas
	kryžiais kelius eiti Sinonimų žodynas
	piestomis eiti (stoti)

eiti
Bendrinės lietuvių kalbos žodynas

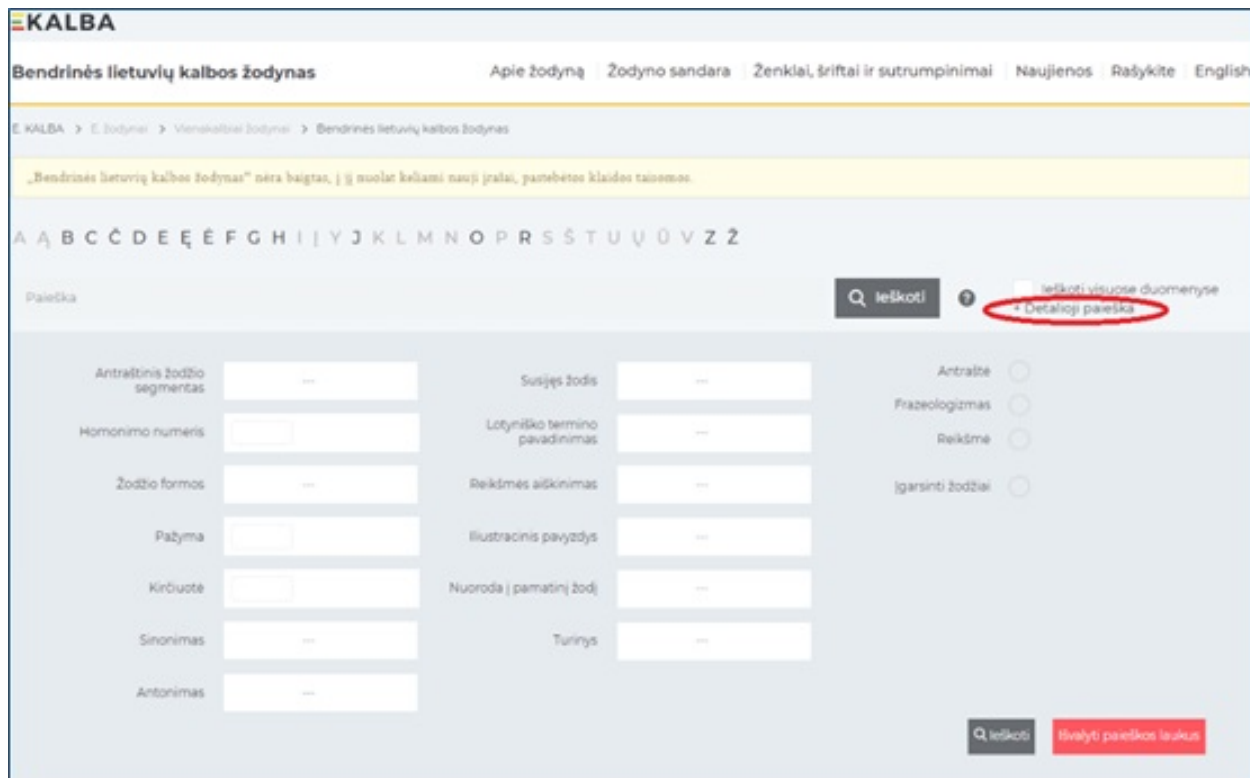
eiti, eina, eio -iam.

- (*kuo, į ką, nuo ko, pro ką, per ką*) judėti iš vienos vietos į kitą pėsčiomis: *Eiti pakele [gatvė]. Eiti greitū žingsniū [apgraibomis, atsargiai, bėriū]. Eiti per vandenį [per sniegą, per šėlę]. Mataū, eina graži merginā. Mōterys stōjasi iū eina nuo stōlo. Jī eina prō vartūs į gātvy. Arklys eina žūgine [vagā]. Prō šālį eio žmogūs. Jis nē eio, o bēgo. Eit namō [šaliū, tolyn, aplūšk].*
- (*į ką, per ką, prie ko*) vykti, judėti, traukti turint tikslą: *Kasdien reikia eiti į darbą [į mokyklą]. Jē tū skauda dantį, turi eiti pās gydytoją. Einam [eimē] valgyti, paskui eisime prō darbo. Eikime pasimāduyti [tvēloti, apsipūkti].*
- (*kuo, į ką*) važiuoti, plaukti (apie susisiekimo priemonę): *Traukinys [autobūsas] ēmē eiti. Nėmunu eina garlaiviai. Kētas į aną kraštą eidavo kās pūsvalandį.*
- (*kuo, nuo ko*) smarkiai, greitai lėkti, bėgti, slysti, pulti ir pan.: *Šuo kōd eina heliū! Kaip ečiau nuo kėlno [nuo stogo]?*
- slinkti (apie laiką): *Eina diēnos [mėnesiai, mėtai]. Mėtai eio, bēt jokiū pėrmāinų nebūo.*
- (*ka, kame*) atlikinėti kokį darbą, pareigas: *Eiti sargybą [starnybą]. Jī mōkslus eio universitētē. Valdība paskēbē konkursą dirēktoriaus pareigoms eiti [eiti dirēktoriaus pareigas]. Laikiniai einantis vedēlo [ministro] pareigas. Į (kuo) atlikti kokią funkciją: Veiksmāfodis sakinytē dafnidusiai eina tāriniu [kalbēt].*
- veikti (apie mechanizmą): *Aš tūo laikrodis gerai eina?*
- (*it ka*) mokytis (apie dėstomąjį dalyką): *Ką einate iš geogrāfijos?*
- (*it ka, kuo, per ką*) plaukti, tekėti, srūti: *Upē jau eio ledai. Prākaitas eina per vėidą. Kraujas iš pūfto eina.*
- (*per ką, nuo ko, į ką, pro ką, aplink ką*) driektis, tęstis: *Kėlias eina per mišką. Nuō arkliđēs į svirgn eina dvi visāi naujos vėžės. Prō juōs eidavo geležinkelis. Aplūšk mištą eio mūro siena. Lāptai eina žemyn.*
- (*it ko, per ką, į ką, nuo ko*) sklįsti, plisti: *Jī nesuprāta, iš kuō eina garšas [trūškimas]. Per girią*

5 pav. Iš sąrašo pasirinkto paieškos rezultato fragmentas

Greitosios paieškos rezultatai prioritetizuojami, kad būtų kuo patogiau ir funkcionaliau: ieškant visuose ištekliuose pirmiausia žodžių ar rūpimų duomenų pateikiama iš naujausių norminių žodynų (plg. 5 pav.).

Daugelis „E. kalbos“ sistemos išteklių turi ir detaliosios paieškos galimybę: pasirinkus konkretų vienakalbį ar dvikalbį žodyną ar kitą šaltinį, galima jame naršyti pagal tam tikrus kriterijus, kuriuos reikėtų pasirinkti atsidarius to šaltinio detaliosios paieškos langą (6 ir 7 paveiksluose apibraukta, ką paspausti, kad atsidarytų detaliosios paieškos langas). Pavyzdžiui, pagal detaliają paiešką pasirinkę žodžių ar kitų duomenų ieškoti „Bendrinės lietuvių kalbos žodyne“, galime rinktis, ar ieškosime antraštinio žodžio segmento, ar ir žodžio formos, kirčiuotės, sinonimo, antonimo, susijusio žodžio, reikšmės aiškinimo, iliustracinio pavyzdžio, įgarsintų žodžių ir pan. Kadangi šis norminamasis žodynas dar rašomas, jame nebaigti aprašyti žodžiai blyškesni (6 paveiksle matyti, kad nebaigtų aprašyti žodžių abėcėlės raidės taip pat blyškesnės).

6 pav. „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“ detaliosios paieškos langas

Atsidarę Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno detaliosios paieškos langą, naujų žodžių ieškoti galime ir pagal bendrąją informaciją (antraštinį žodį, kalbos dalį, giminę, formos variantą, kilmę, originalo formą, ypatingąją požymį...), ir pagal reikšmę bei vartoseną (apibrėžtį, vartojimo sritį, atitikmenį, funkcinį ir ekspresinį atspalvį...), ir pagal vartosenos pavyzdžius (šaltinį ir jo rūšį, metus, naujažodį viešai pavartojusių asmenų vardus ir pavardes...). Pavyzdžiui, nežinodami, kokių lietuviškų atitikmenų realiai vartojama vietoj skolinio *aftepartis*, lange „Originalo forma“ surinkę anglišką žodį *afterparty*, pamatysime, kad vartosenoje fiksuoti ir duomenyje aprašyti atitikmenys *dūzgės*, *povakaris* ir *pratęstuvės*.

KALBA

Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas

Naujienos Apie duomenyną Jūsų siūlymai Tartuvas Nuorodos English

E. KALBA > E. žodynai > Vienakalbiai žodynai > Lietuvių kalbos naujažodžių duomenynas

Ši duomenų sąkaupa rodo, kaip kinta ir atnaujinama lietuvių kalbos leksika. Čia pateikiami kalbos faktai nebūtinai yra taisyklingi ir ne visi teiktini bendrinei kalbai.

A A B C Ć D E Ę E F G H I J Y J K L M N O P R S Š T U Ū V Z Ž X Q W 0-9

Paieška

leškoti

leškoti lietuvių duomenyse

Detalioji paieška

	BENDROJI INFORMACIJA	REIKŠMĖS IR VARTOSENĄ	VARTOSENOS PAVYZDŽIAI
Antraštinis žodis	---	Apibrėžtis	Šaltinis
Antraštinis žodis nuo	---	Vartojimo sritys	Šaltinio rūšis
Antraštinis žodis iki	---	Atitikmuo	Metai nuo
Kalbos dalis		Funkcinis atspalvis	Metai iki
Giminė		Ekspresinis atspalvis	Naujažodį pavartojo
Formos variantas	---		
Kilmė			
Originalo forma	---		
Ypatingasis požymis			

leškoti

Išvalyti paieškos laukus

7 pav. Naujažodžių duomenyno detaliosios paieškos langas

Greitoji ir detalioji paieška galima ne tik žodynuose ir kartotekose bei duomenų bazėse, bet ir kai kuriose e. paslaugose.

E. paslaugos

Daugiausia naujovių – „E. kalbos“ sistemos dalyje „E. paslaugos“. Iš viso bus galima naudotis 9-iomis paslaugomis, iš kurių net 7-ios naujos.

Šiuo metu kuriamas lietuvių kalbos žodžių prasmių tinklas (ŽT) ir paieška jame. ŽT – tai skaitmeninis išteklius, kuriame žodžiai susisteminami ir tarpusavyje sujungiami įvairiais prasminiais ryšiais. Į „E. kalbos“ ŽT duomenys integruojami ir ryšiai formuojami tarp žodžių iš šių „E. kalbos“ išteklių: „Bendrinės lietuvių kalbos žodyno“, „Dabartinės lietuvių kalbos žodyno“, 20-ies tomų „Lietuvių kalbos žodyno“, Lietuvių kalbos naujažodžių duomenyno, sinonimų, antonimų ir frazeologijos žodynų. ŽT bus siejamas ir su pasaulyje pripažintu anglų kalbos žodžių tinklu, su kuriuo siejami ir kitų pasaulio kalbų žodžių tinklai.

Paslauga „E. sąvokos“ leis gauti informacijos apie dominančią sąvoką iš 3-jų

galimų sričių (ontologijų): medicinos (žmogaus anatomijos terminų), finansų (ekonomikos terminų) ir informacinių technologijų (kompiuterinės technikos ir jos dalių). Žodžių prasmių tinkle ir ontologijose bus galima greitoji ir detalioji paieška.

E. paslauga „Nuomonių analizė“ – tai įrankis, kuris pateiktus naujienų ar socialinių tinklų komentarus, internetinius pokalbius, atsiliepimus ar kitokį tekstą automatiškai įvertins pagal teigiamą, neutralų ir neigiamą atspalvį. Nuomonių iš tekstų analizatorius leis įmonėms išsiaiškinti savo klientų požiūrį į jų prekės ženklą, gaminamus produktus, teikiamas paslaugas, nustatyti visuomenės nuomonę apie asmenis ar įvykius ir kt. Gautus rezultatus vartotojai galės rūšiuoti, parsisiųsti.

Naudotojų užklausų analizė skirta pateiktą užklausą papildyti kalbine informacija: paieškos žodžiui ar frazei bus parinkta prasminiais ryšiais susijusių žodžių.

Paslauga „E. pavadinimas“ padės susikurti lietuvišką įmonės, gaminio, paslaugos ar kitą rūpinimą pavadinimą. Įrašius žodį ar žodžius, kuo tiksliau apibūdinančius rūpinimą veiklą, gaminį, paslaugą, sritį ar kt., ir paspaudus mygtuką „Ieškoti“, bus pasiūlyta įprastų, retesnių, naujų ar netikėtų žodžių ar žodžių junginių, įvairiais prasminiais ryšiais susijusių su pateikta užklausa. Jeigu yra, bus pasiūlyta ir susijusių tradicinių lietuvių kalbos frazeologizmų. Pasižvalgius po darybos priemones ir pavyzdžius, pavadinimą bus galima susikurti ir naudojantis „Žodžių darybos vedliu“, kuris yra paslaugos „E. patarimai“ dalis,.

„E. patarimai“ susideda iš dviejų e. paslaugų: minėto „Žodžių darybos vedlio“ ir skaitmeninių „Kalbos patarimų“. Šios paslaugos leis produktyviau naudotis lietuvių kalbos galimybėmis, susirasti reikiamą kalbos reiškinių (pavyzdžiui, nenorminių žodžių atitikmenis), kurti naujus žodžius, naudojant lietuvių kalbos žodžių darybos priemones, remiantis žodžių darybos taisyklėmis, gauti išsamią informaciją apie bendrinės kalbos normas ir jų svyravimus. Čia atsiras ir suskaitmenintos prieš keliolika metų pradėtos leisti „Kalbos patarimų“ serijos knygos, ir keletas ankstesnių kalbos rekomendacijų šaltinių. Vartotojai patys galės spręsti, kokias raiškos priemones rinktis.

Norintys pasimokyti lietuvių kalbos nuotoliniu būdu, skaitmeninių išteklių sistemoje „E. kalba“ ras ir nuotolinio mokymo priemones: 10 pamokų su autentiškais tekstais, vaizdo medžiaga, pratybose, žodynu ir gramatikos

užduotimis. Taip pat bus ir mokomųjų kalbos žaidimų, skatinančių savarankiškai įtvirtinti lietuvių kalbos rašybos įgūdžius, gausinti raiškos priemonių atsargas. [Apie šiuos žaidimus](#) „Pasaulio lietuvyje“ jau buvo pasakota.

Tikimės, kad lietuvių kalbos skaitmeninių išteklių sistema „E. kalba“ taps tokiu interneto tinklalapiu, kurį mielai lankysite ir jausitės savi beribiame lietuvių kalbos pasaulyje.

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Straipsnių ciklas „Lietuvių kalbos naujovės ir įdomybės“. Straipsnį rėmė Valstybinė lietuvių kalbos komisija.

Jei norėtumėte publikuoti visą straipsnį ar jo dalį, prašome nurodyti informacijos šaltinį ir autorių.